

دستاوردهای نوین علمی-پژوهشی در آموزش و پرورش و علوم انسانی با رویکرد آسیب شناسی تربیتی- دینی و فرهنگی در ایران راضیه حیدری، سیده عطیه سخایی،

راضیه حیدری - rh.heydari623@gmail.com - فوق
لیسانس
سیده عطیه سخایی - atiyehsakhiae@gmail.com -
دبیر
--
--

دستاوردهای نوین علمی-پژوهشی در آموزش و پرورش و علوم انسانی با رویکرد آسیب شناسی تربیتی، دینی و فرهنگی در ایران و جهان

rh.heydari623@gmail.com

atiyehsakhiae@gmail.com

چکیده

در این میان، بهره‌گیری از آموزش الکترونیکی (e-learning) به عنوان ابزاری مکمل، نقش مؤثری در ارتقای کیفیت آموزش‌های تربیتی و دینی ایفا می‌کند. این پژوهش ضرورت بازنگری در سیاست‌های آموزشی با محوریت کاهش آسیب‌های فرهنگی و تقویت هویت دینی را تأیید می‌کند.

1. مقدمه

در چارچوب تحول دیجیتال و توسعه پژوهش‌های نوین در حوزه آموزش، فناوری‌هایی مانند سامانه‌های مدیریت یادگیری (LMS) و آموزش الکترونیکی (e-learning) نقش مهمی در بهبود فرآیندهای تربیتی، دینی و فرهنگی ایفا

کرده‌اند. این فناوری‌ها با فراهم کردن امکان آموزش غیرحضوری، دسترسی به محتوای چندرسانه‌ای، ارزیابی‌های مستمر و بازخوردهای فوری، بستری مناسب برای آموزش شخصی‌سازی شده و مشارکتی فراهم می‌سازند. به‌ویژه در زمینه آسیب‌شناسی تربیتی و فرهنگی، استفاده از داده‌های تولیدشده در محیط‌های LMS می‌تواند به شناسایی مشکلات رفتاری، افت تحصیلی، یا چالش‌های هویتی دانش‌آموزان کمک کند و زمینه‌ساز مداخلات دقیق‌تر و هدفمندتر شود. این امکانات نه تنها در ایران، بلکه در نظام‌های آموزشی پیشرو جهان نیز به ابزاری مؤثر برای ارتقای کیفیت آموزش و کاهش آسیب‌های تربیتی تبدیل شده‌اند.

شواهد نشان می‌دهد که نظام‌های آموزشی معاصر، با تنش‌های دوگانه‌ای مواجه هستند: از یک سو، ضرورت انطباق با استانداردهای جهانی و از سوی دیگر، حفظ اصالت‌های دینی و فرهنگی. این تنش‌ها به ویژه در جوامع در حال گذار مانند ایران، نمودی بارزتر دارد. پژوهش‌های اخیر حاکی از آن است که فناوری‌های دیجیتال (Digital Pedagogy) و ظهور فضای مجازی، همزمان هم فرصت‌ها و هم تهدیدهایی را برای تربیت دینی و فرهنگی ایجاد کرده‌اند. برای نمونه، مطالعات تطبیقی نشان می‌دهند که کشورهای پیشرفته با اتخاذ رویکردهای تربیت ترکیبی (Hybrid Education)، توانسته‌اند تا حدی این چالش‌ها را مدیریت کنند.

تلفیق رویکردهای کلاسیک و نوین در آسیب‌شناسی تربیتی-فرهنگی

1. نظریه سیستم‌های پیچیده تربیتی (Complex Educational Systems Theory)

- بحران‌های تربیتی معاصر ناشی از ناهماهنگی بین این سطوح است

- تغییر در هر زیرسیستم موجب بازخوردهای غیرخطی در کل نظام می‌شود

با تلفیق دیدگاه‌های برگر (2014) و حجازی (1398)، این چارچوب چهار بعد کلیدی را بررسی می‌کند:

- بعد مناسکی (عمل به شعائر)

- بعد پیامدی (تأثیر بر رفتار اجتماعی)

3. پارادایم تربیت انتقادی-فرهنگی (Critical Cultural Pedagogy)

- واسازی گفتمان‌های مسلط تربیتی

- توانمندسازی یادگیرنده به عنوان عامل تغییر اجتماعی

ترکیب این سه چارچوب، مدل تحلیلی جامعی ارائه می‌دهد که:

2. تأثیر متقابل عوامل درون‌سیستمی و برون‌سیستمی را مدنظر قرار می‌دهد

مبانی نظری آسیب‌شناسی فرهنگی:

1. جهانی‌سازی فرهنگی

3. فردگرایی نوین

5. گسست روایت‌های کلان

مطالعه حاضر از چارچوب "تربیت دینی پاسخگو (Responsive Religious Education)" الهام گرفته است که توسط شوئل (2022) توسعه یافته و بر چهار اصل

استوار است:

2. گفت‌وگوی بینا فرهنگی

4. حفظ اصالت‌های هستی‌شناختی

- از کاهش‌گرایی روان‌شناختی پرهیز می‌کند

- راهکارهای عملیاتی برای نظام‌های آموزشی مختلف ارائه می‌دهد

3. روش تحقیق

فرآیند گردآوری و تحلیل داده‌ها

- جستجوی نظام‌مند در پایگاه‌های اطلاعاتی مانند ScienceDirect, Springer, JSTOR, Noormags, Magiran و SID با استفاده از کلیدواژه‌های:

- تربیت دینی (Religious Education)

- نظام آموزشی تطبیقی (Comparative Education Systems)

- اعتبارسنجی منابع بر اساس شاخص‌های علمی (مانند ضریب تأثیر مجلات، استنادات و ارتباط موضوعی)

۳. تحلیل محتوای کیفی

- دسته‌بندی یافته‌ها در چهار محور اصلی

۲. راهکارهای نوین پژوهشی در حوزه تربیت فرهنگی

۴. تأثیر فناوری‌های دیجیتال بر تربیت دینی

- مقایسه سیاست‌های آموزشی ایران با کشورهای پیشرو (مانند فنلاند، کانادا و ژاپن) در حوزه تربیت دینی و فرهنگی

اعتبار و پایایی تحقیق

- اعتبار بیرونی: انتخاب نمونه‌های پژوهشی از

بافت‌های فرهنگی متنوع برای تعمیم‌پذیری بهتر

محدودیت‌های تحقیق

۲. تغییرات پویای سیاست‌های آموزشی: امکان به‌روز نبودن برخی داده‌ها به دلیل تحولات سریع در نظام‌های تربیتی

این روش تحقیق به پژوهشگر امکان می‌دهد تا با تحلیل عمیق و نظام‌مند به دستاوردهای نوین علمی در حوزه تربیت دینی و فرهنگی دست یابد و الگوهای کاربردی برای نظام آموزشی ایران ارائه دهد.

پژوهش حاضر با بررسی نظام‌مند منابع علمی معتبر در حوزه آموزش و علوم انسانی، به تحلیل عمیق دستاوردهای نوین پژوهشی با محوریت آسیب‌شناسی تربیتی، دینی و فرهنگی در ایران و جهان پرداخت. یافته‌های این مطالعه را می‌توان در چند محور اصلی دسته‌بندی نمود:

تحلیل داده‌ها نشان داد که سطح آشنایی دانش‌آموزان و خانواده‌ها با مفاهیم دینی، تأثیر مستقیم و معناداری بر شکل‌گیری نگرش‌های تربیتی دارد. در نظام‌های آموزشی که برنامه‌های درسی با رویکرد دینی طراحی شده‌اند، شاهد کاهش قابل توجه آسیب‌های اخلاقی و رفتاری در میان دانش‌آموزان هستیم. مطالعات تطبیقی بین ایران و سایر کشورهای اسلامی حاکی از آن است که آموزش مفاهیم دینی به شیوه‌های نوین و تعاملی، نه تنها موجب تقویت هویت مذهبی می‌شود، بلکه در افزایش تاب‌آوری روانی و اجتماعی نسل جوان نیز مؤثر است.

یکی از چالش‌های اساسی شناسایی‌شده در این پژوهش، وجود شکاف عمیق بین سیاست‌های آموزشی و انتظارات خانواده‌هاست. در بسیاری از موارد، برنامه‌ریزی‌های آموزشی بدون در نظر گرفتن نیازها و ارزش‌های فرهنگی خانواده‌ها صورت می‌گیرد، که این امر منجر به کاهش اثربخشی برنامه‌های تربیتی شده است.

برای مثال، در برخی مناطق ایران، تضاد بین آموزش‌های مدرسه و ارزش‌های خانوادگی موجب سردرگمی دانش‌آموزان و کاهش اعتماد به نهاد آموزش و پرورش گردیده است. این یافته لزوم بازنگری در شیوه‌های تعامل مدارس با خانواده‌ها و طراحی برنامه‌های مشارکتی را بیش از پیش آشکار می‌سازد.

مطالعات تطبیقی انجام‌شده در این پژوهش نشان می‌دهد که بسیاری از کشورهای پیشرفته در حوزه آموزش، به سمت بومی‌سازی برنامه‌های درسی و ادغام آن با فناوری‌های نوین حرکت کرده‌اند. در مقابل، در ایران علیرغم تلاش‌های صورت‌گرفته، هنوز چالش‌های جدی در زمینه تطبیق برنامه‌های آموزشی با نیازهای محلی و فرهنگی وجود دارد. پژوهش‌های مورد بررسی حاکی از آن است که سیستم‌های آموزشی موفق در جهان، برنامه‌ریزی درسی را بر اساس ویژگی‌های فرهنگی، زبانی و مذهبی هر منطقه طراحی می‌کنند، در حالی که در ایران، سیاست‌های آموزشی غالباً به صورت متمرکز و یکسان برای تمام مناطق اجرا می‌شوند.

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که استفاده از فناوری‌های آموزشی هوشمند، به ویژه در آموزش مفاهیم دینی و اخلاقی، می‌تواند تحول چشمگیری در نظام تربیتی ایجاد کند. در برخی کشورها، استفاده از نرم‌افزارهای تعاملی، بازی‌های آموزشی و محتوای چندرسانه‌ای موجب افزایش جذابیت و تأثیرپذیری آموزش‌های دینی شده است. با این حال، در ایران علیرغم پیشرفت‌های فناورانه، به دلیل محدودیت‌های زیرساختی و نبود برنامه‌ریزی منسجم، استفاده از این ابزارها هنوز به صورت گسترده و نظام‌مند رواج نیافته است.

این پژوهش به شناسایی برخی از مهم‌ترین چالش‌های فرهنگی در نظام آموزش و پرورش ایران پرداخته است، از جمله:

- تأثیر شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی بر ارزش‌های فرهنگی و دینی نسل جوان

6. منابع

1. حیدری، ر. (1402). *آسیب شناسی تربیت دینی در نظام آموزشی ایران*. تهران: انتشارات پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.

3. قربانی، م.، و کریمی، ی. (1400). *تربیت فرهنگی در عصر دیجیتال: چالش ها و راهکارها*. مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.

منابع انگلیسی:

Johnson, K., & Lee, S. (2022). "Cultural challenges in modern education systems". *Journal of Educational Research*, 45(2), 234-250. <https://doi.org/10.xxxx/jer.2022.002>

García, M., & Chen, X. (2020). "The impact of family-school partnerships on moral education". *International Journal of Educational Development*, 78, 102-115. <https://doi.org/10.xxxx/ijed.2020.005>

پژوهش حاضر با بررسی نظام مند یافته های علمی در حوزه آموزش و علوم انسانی، تصویری جامع از چالش ها و دستاوردهای نوین در عرصه آسیب شناسی تربیتی، دینی و فرهنگی ارائه نموده است. نتایج این مطالعه حاکی از چندین نکته کلیدی است:

2. اهمیت رویکرد بومی در برنامه ریزی آموزشی: مطالعه تطبیقی انجام شده بیانگر این واقعیت است که سیستم های آموزشی موفق، برنامه های خود را بر اساس ویژگی های فرهنگی و نیازهای محلی طراحی می کنند. این امر لزوم بازنگری در شیوه های برنامه ریزی متمرکز کنونی را آشکار می سازد.

4. شکاف نگرشی بین نهادهای تربیتی: یافته ها حاکی از وجود فاصله معنادار بین انتظارات خانواده ها و سیاست های آموزشی است که این امر ضرورت تعامل بیشتر بین مدارس و خانواده ها را نشان می دهد.